

Motion till riksdagen 2005/06:Bo297

av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)

Effektivare planprocess

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med förslag till förändring av plan- och bygglagens bestämmelser om överprövningens instansordning och omfattning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en förbättrad samverkan och samordning mellan de myndigheter som har ansvar enligt plan- och bygglagen, bl.a. genom ökad digitalisering och utveckling av fler e-tjänster.

2 Inledning

Handläggningstiderna för plan-, bygglovs- och fastighetsbildningsärenden har varit föremål för kritik under flera decennier. Trots stora investeringar i ny teknik finns fortfarande betydande flaskhalsar i den politiska och administrativa processen. Detta gör att investeringar i form av främst nybyggnation försenas och fördyras. Det leder i sin tur till att slutkonsumenten – landets boende – drabbas av höga boendekostnader och att bostadsbrist uppkommer, vilket håller ner tillväxten i vissa delar av landet.

Förslagen från kommittén för översyn av plan- och bygglagstiftningen, som lämnades till regeringen den 30 september 2005, måste tas som utgångspunkt i en utveckling av lagstiftningen för att tillgodose kraven på en effektiv planprocess. Det måste innebära färre överklagandeinstanser, samtidigt som kraven på rättssäkerhet och medborgerligt inflytande kan säkerställas och utvecklas.

Det ökande bostadsbyggande som Sverige behöver kommer att sätta handläggningen av planärenden under än större press, i synnerhet som kommuner och statliga myndigheter under senare år kraftigt dragit in på personal som kan hantera denna typ av ärenden. Därför är det enligt Kristdemokraterna dags att förnya handläggningsprocesserna och utveckla ärendehanteringssystemen genom olika åtgärder hos berörda statliga myndigheter och landets

Fel! Okänt namn på

kommuner. Avgörande i detta sammanhang är att öka graden av digitalisering och att det tillskapas fler e-tjänster.

3 Färre överklagandeinstanser

Plan- och byggprocessen måste effektiviseras. Överklagandeskedet svarar i genomsnitt för 20 procent av tidsåtgången i planprocessen. Att ändra på denna ordning, så att överklagandetiden minskar, är en viktig åtgärd. Det är särskilt angeläget att minska antalet PBL-ärenden som regeringen handlägger, eftersom denna handläggning vanligtvis tar mycket lång tid. Ordningen med en dubbel överprövning på länsnivå är också viktig att förändra.

I dagsläget styrs instansordningen och överprövningens omfattning av vilka typer av beslut som fattas.

Kommuners beslut avseende översiktsplaner överklagas till länsrätt. Länsrättens avgörande kan sedan överklagas till kammarrätt och därefter till Regeringsrätten.

Överprövning av detaljplaner sker däremot genom en speciell form av förvaltningsbesvär. Det innebär att kommunens beslut överklagas till länsstyrelsen och därefter till regeringen.

De ofta överklagade besluten om bygglov överprövas i fyra instanser, varav två på länsnivå, först i länsstyrelserna och sedan i länsrätterna. Därefter finns det möjlighet att överklaga till kammarrätt och slutligen till Regeringsrätten.

Detta svåröverskådliga system för överprövningar i PBL-ärenden och de långa instanskedjorna är ett problem, både vad gäller byggprocessens effektivitet och ur medborgarperspektiv. Till detta kommer långa handläggningstider och oklarheter när det gäller överprövningens omfattning och rätten att komma till tals i processerna.

En ändrad prövningsorganisation måste möta kraven på effektiv hantering som håller hög kvalitet och som innebär ett enkelt och överskådligt system för kommuner, myndigheter, näringsliv och enskilda.

Även om regelverket bör förenklas är det, särskilt i samband med större byggprojekt, viktigt att kommunerna genomför ambitiösa samrådsprocesser. Delaktighet och lyhördhet är viktiga komponenter i planprocessen.

Den parlamentariska kommitté regeringen tillsatte för att se över plan- och bygglagen har presenterat förslag om en förenklad planprocess i form av två alternativa modeller.

Den ena modellen innebär att överprövningen för PBL- och miljöbalks-ärenden samordnas genom att överprövningen sker i länsstyrelser och utbyggda miljödomstolar, med Miljööverdomstolen i utbyggd form som sista instans. Den andra modellen innebär att allmänna förvaltningsdomstolar även fortsättningsvis ska avgöra PBL-ärenden, men länsstyrelserna ska då inte längre ingå i instanskedjan.

Kristdemokraterna har inte tagit ställning till vilken modell som lämpligen bör användas för att effektivisera planprocessen, utan föreslår att riksdagen

begär att regeringen skyndsamt, efter remitteringen av PBL-utredningens förslag, ska återkomma med förslag på förändring av instansordningen och överprövningens omfattning.

4 Effektivisering genom digitalisering och e-tjänster

Varje år handläggs ca 5 000–10 000 planärenden, ca 100 000 bygglovsärenden och ca 20 000 fastighetsbildningsärenden runt om i Sveriges kommuner. Processerna hanteras till stor del fortfarande manuellt med långa handläggningstider som följd. Om dessa ärenden skulle ”digitaliseras” skulle process-tiderna kunna halveras, vilket skulle gynna både dem som har till uppgift att handlägga dessa ärenden och dem som ansöker.

Teknik för att förkorta handläggningstiden av planärenden finns redan med bland annat moderna digitala kartdatabaser och höghastighetsbredband. Bredbandsutbyggnaden i Sverige går stadigt framåt och snart har huvuddelen av landets hushåll tillgång till både bredband och PC.

4.1 Bättre samordning mellan kommuner och myndigheter

Statskontoret har i rapporten *”Stor potential för effektivisering hos statliga myndigheter genom automatiserad elektronisk ärendehantering”* redovisat att myndigheterna har kommit olika långt när det gäller att utnyttja modern teknik som en hjälp i ärendehantering. För de flesta myndigheter återstår mycket att göra, därav den stora effektiviseringspotential som finns i automatisering av ärendehantering. Statskontoret har bland annat kartlagt olika ärenden som berör bostadssektorn i form av lantmäteriförrättning, ansöknings- ar om bygglov och bostadsbidrag. I flera fall är den beräknade tidsvinsten av elektronisk automatisering så betydande att den motiverar en processanalys i syfte att klarlägga ärendets fulla potential för automatisering och kostnadseffektivisering. Statskontorets rapport visar dock att myndigheter i många fall sitter fast i gamla föreställningar om formkrav och annat som hindrar automa- tisering. Inte sällan finns också föreställningar om en alltför hög komplexitet hos de egna ärendena. Det resulterar i att man inte tar ett helhetsgrepp och i grunden reviderar ett ärendes uppbyggnad, utan begränsar sig till att digitali- sera enstaka moment av en process, vanligtvis i form av information och blanketter på myndighetens hemsida.

Vinnova satsar nästan 21 miljoner kronor på 6 projekt kring nya offentliga e-tjänster. Forsknings- och utvecklingsprojekten finansieras inom Vinnova tillväxtområde E-tjänster i offentlig verksamhet och utlysningen ”Innovativ utveckling av gränsöverskridande offentliga e-tjänster”. Ett par av de bevil- jade projekten har stark koppling till bygg-och planprocessen nämligen E- tjänster för Sambruk, en samverkan mellan 30 kommuner för att gemensamt utveckla kommunala e-tjänster, och Bygga Villa, en e-tjänst för att lättare

Fel! Okänt namn på

kunna planera, bygga och bo. Tjänsten ska bland annat underlätta att söka bygglov, fastighetsbildning och lagfart för att bygga villa.

Digitaliseringen av bygglovsprocessen kan då ske i tre steg, varav många kommuner redan infört steg ett och två, det vill säga att den sökande kan skriva ut och fylla i sin ansökan via Internet. I den tredje fasen ska hela processen vara tillgänglig över Internet, vilket betyder att den sökande i realtid ska kunna följa sitt ärende över sin datorskärm. För detta krävs att befintliga problem vad gäller elektroniska signaturer undanröjs.

En annan viktig del som ytterligare måste förbättras är standardiseringen. Boverket bör därför tillsammans med kommunerna utarbeta en fullständig standardisering av begreppsterminologin. Idag kan vem som helst bygga upp digitala tjänster men dessa blir enbart isolerade öar om man inte har en begreppsstandard som alla leverantörer kan enas kring. Det är också nödvändigt med en allmän utveckling av kommunernas e-tjänster om statsmakternas intentioner om 24-timmarsmyndigheter ska kunna realiseras.

Boverket har i en rapport till regeringen, Från arbetsverktyg till tjänster till nytta för fler, redovisat hur planprocessen, byggprocessen och förvaltningsprocessen kan förbättras genom att den offentliga informationen om fastigheter, mark och vatten samt bygg- och fastighetsföretagens egen information kan utbytas bättre mellan olika aktörer. Boverket har vidare utarbetat en förstudie om en så kallad planeringsportal. Kommuner och staten har investerat många miljarder kronor i att digitalisera information om landets alla fastigheter. Denna uppbyggnadsfas av digital information slutförs de närmaste åren i och med att en mängd olika arkiv med äldre pappersmaterial digitaliseras.

Kristdemokraterna ser det som både nödvändigt och naturligt att utnyttja investeringar i bredband och digitala databaser till fullo för att tillgodose medborgarnas och företagens krav. Allt fler villa- och fastighetsägare ställer högre krav på myndigheterna i form av snabbhet och lägre kostnader i till exempel bygglovshandlingen. Om den kommunala viljan finns så är det fullt möjligt att halvera handläggningstiden.

4.2 Regeringens styrning behöver utvecklas

Riksrevisionen har under våren 2004 granskat regeringens och myndigheternas arbete med att införa elektronisk förvaltning. Vid granskningen har man funnit att elektroniska tjänster som i första hand medför nytta för medborgare och företag inte prioriterats. Myndigheterna har främst satsat på enklare informationstjänster som ger ökad intern kostnadseffektivitet. Avancerade interaktiva e-tjänster är fortfarande relativt ovanliga. Riksrevisionen bedömer att riksdagen fått mycket begränsad information från regeringen beträffande den faktiska utvecklingen av e-förvaltningen. Regeringens förvaltningspolitiska ambitioner har således inte kunnat uppfyllas inom det bostadspolitiska området.

Regering och riksdag behöver tydligt markera behovet av radikala förändringar då det gäller samverkan och samordning mellan de myndigheter som för närvarande har uppgifter inom dessa områden. Samverkan mellan landets

Fel! Okänt namn på

kommuner och de statliga myndigheterna kan utvecklas utan att den kommunala självstyrelsen begränsas. Goda exempel på samverkan mellan staten och kommunerna finns till exempel att hämta i Norge.

Riksdagen bör tillkännage för regeringen behovet av förbättringar vad gäller samverkan och samordning mellan de myndigheter som har ansvar enligt plan- och bygglagen, bland annat genom ökad digitalisering och framtagande av offentliga e-tjänster.

Stockholm den 5 oktober 2005

Ragnwi Marcelind (kd)

Dan Kihlström (kd)

Johnny Gylling (kd)

Björn von der Esch (kd)

Tuve Skånberg (kd)

Sven Gunnar Persson (kd)

Annelie Enochson (kd)

Lars Gustafsson (kd)